

მწყემსი

1883-1888

«მწყემსი» გამოდის თვეში ორჯერ, ყოველი თვის თხუთმეტს და ოც-და-ათ რიცხვებში.

გ ა ზ ე თ ი ს ო ა ს ი :

«მწყემსი»		«მწყემსი» რუსული გამოცემით	
12 თთვით	5 მან.	12 თთვით	6 მან.
6 —	3 —	6 —	4 —

გაზეთის ფულის და ყოველ გვარი წერილების გაგზავნა შეიძლება რედაქციაში ამ ადრესით: *Въ Копулахъ, Въ редакціи „Мухомси“ (Пастырѣ).*

ყველა სტატიები და კორესპონდენციები, რომელნიც რედაქციაში იქნებიან გამოგზავნილი დასაბეჭდავთ, უთუოდ ვრცლად და გასაგებად უნდა იყვნენ ავტორთაგან ხელმოწერილი. ავტორთაგან გამოგზავნილი სტატიები შეიძლება ხან-დის-ხან შემოკლებით და შესწორებით დაიბეჭდონ.

სტატია, რომელნიც არ დაიბეჭდებიან, სამი თვის განმავლობაში შეიძლება ავტორებს მათის ხარჯით უკანვე დაებრუნოს. სტატიები მიიღებიან რუსულ ენაზე დაწერილიც და თარგმნით დაიბეჭდებიან.

საქართველოს სამხარხოსოსი ეპალმნიების და მონასტრების დათვალნიერება მისი მაღალ-ყოვლად უსაგლმდლომოსის, მთავარ-ეპისკოპოსის, მთავარ-ეპისკოპოსის პალატიისაგან

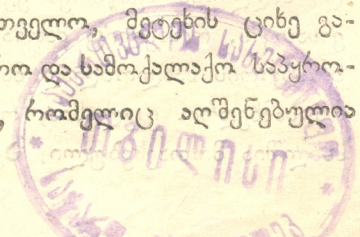
სხვა-და-სხვა შესანიშნავი საკვ. ნაშთების აღწერილობით.

16 ივნისს, დილის 7 საათზე, მაღალ ყოვლად უსამღვდელოესი, საქართველოს ექსარქოსი, მთავარ-ეპისკოპოსი პალატი წაბრძანდა ძახეთში ადგილობრივი მონასტრების და ეკლესიების დასახელებად.

მისი მაღალ ყოვლად უსამღვდელოესობა გაემგზავრა ეტლით; მათ მეუფებას თან ახლდა წვერი საქართველო-იმერეთის კანტარისა ნიკოლოზი და მანისის ადმინისტრაციის წარმომადგენელი.

როცა მათმა მეუფებამ გაიარა სიონის ქუჩაზე, მანლობლად საკათედრო სობორიისა, რომლის შენება დაწყებულია საქართველოს მეფის მანტანგ ბორგასლანის დროს 446—499 წლებში და გათავებულია მეფის ადარნასის დროს VII საუკუნეში, ექსარქოსმა მოწიწებით გამოისახა პირველი.

შემდეგ გაიარა თათრის ძველი მოედანი, მგჩტი სუნიტებისა და აელაბრის ხიდი და მიადგა ერთ ჩამონგრეულ პიპალო კლდეს, რომლის ძირში, გამოქვაბულ ბაქანში მოჩანს პატარა სამლოცველო; ეს სამლოცველო აღშენებულია ძველ დროში იმ ადგილს, სადაც 790 წელში შეუბრალებლად აწამეს წმ. აბოცეცხლის თაყვანისმცემლებმა პერსიელებმა. მართველები და სომხები დიდ პატივსაცემენ ამ წმიდანს და ხშირად იკრიბებიან აქ სალოცავად და სწირავენ მსხვერპლსა. ძლიის ზემოთ, თვით ციცაბოზე მდებარეობს შესანიშნავი და უძველესი თბილისში მეტეხის ტაძარი, რომელიც მდებარეობს მიუდგომელი ძველი ციხის კედლებში; ეს ციხე აღშენებულია აგრეთვე მეფის მანტანგ ბორგასლანისაგან. აქ თავდაპირველად იყო აღშენებული სასახლე ეკლესიით საქართველოს მეფეებისათვის, ხოლო შემდეგ მეტეხის სასახლის ეკლესია, როგორც ამას მოწმობენ მასში დაცული სიგელები და ზედწარწერები, იყო საყვარელი მეტეხი საქართველოს ქათალიკოსებისა; როცა რუსეთს შეუერთდა საქართველო, მეტეხის ციხე გადაკეთებულ იქნა სამხედრო და სამოქალაქო საპრობილედ. მეტეხის ტაძარში, რომელიც აღშენებულია

ღეთის-მშობლის სახელობაზე, მა ჯგენა საწი-ვე-
ლოში განისვენებს წმ. ნაწილები შუშანიკისა, რო-
მელიც ეწამა ქრისტეს სარწმუნოებისათვის თავისი
უსჯულო მეუღლის მასკენისაგან 458 წელში. ამ წმი-
დანის ღვთობას ღვთისსწავლობს წმ. ეკლესია 28
აგვისტოს; ამ წმიდანს ერთნაირად სცემენ თაყვანს და
აღიღებენ როგორც ქართველები, ისე სომხები. ტაძ-
რის საღაროში ინახება შესანიშნავი თავის სიძვე-
ლით და მშვენიერი ხელოვნებით გაკეთებული ოდი-
კი.

როდესაც მათი მეუფების ეტლმა გაიარა მეტეხის
ციხე და შეუღდა აღმართს, საქართველოს ექსარხოსის
ხედველობას წარმოუდგა წინ მეორე ტაძარი. რო-
მელსაც გარშემო შემოვლებული აქვს ქვის მაღალი
კედელი; ეს კედელი საკმაო მაგარ ციხეს წარმოად-
გენს, — ეს ტაძარი არის წმ. ღარიას მონასტერი, რო-
მელსაც საქართველოს ექსარხოსის იონას დროს ეწო-
და მაცხოვრის-ფერიცვალების მონასტერი. იგი
აღშენებულია 1795 წელში დედოფლის ღარიას
გან, რომელიც მეუღლე იყო ირაკლი მეო-
რისა. პურსიელებიდან ობილისის აოხრების შემ-
დეგ ამ მონასტრის სადგომებში რამოდენიმე ხანს მო-
თავსებული იყო სასულიერო სასწავლებელი და სემი-
ნარია; ღვთს ამ მონასტერში სცხოვრებს მონასტრის
წინამძღვარი არქიმანდრიტი ძესარი მონასტრის ძმე-
ბით. იმ ძველ ნაშთა შორის, რომელნიც ამ მო-
ნასტერში ინახებიან, ყველაზე უფრო შესანიშნავია
ძვთახვევის ღვთის-მშობლის ხატი და პრტყელი ხის
ჯამის ნაწილი, რომელზედაც, როგორც მო-
გვითხრობს ძველი თქმულება, ვითომც იესო ძრის-
ტეს თავის წვალების წინაღ შეუსრულებია საიდუმლო
სერობა.

სოფელს შქარმაში მაღალ ყოვლად უსამღვე-
ლოესმა ექსარხოსმა დაათვალიერა სამრევლო ეკლეს-
სია და ადგილობით მღვდელს ლ. ბაქრაძეს უჩრია
საეკლესიო-სამრევლო სკოლის გახსნა. სკოლის საქ-
მე, იმედა, კარგად წავა, რადგან ადგილობით მღვდელს
სასულიერო სემინარიაში აქვს სწავლა შესრულებუ-
ლი. ადგილობითი მრევლნი შეიკრიბნენ მათი მეუ-
ფებისაგან ლოცვა-კურთხევის მისაღებად და გულისთა-
ლი მაღლობა შესწირეს ექსარხოსს იმ კეთილი რჩე-
ვისათვის, რომელიც მათმა მეუფებამ მისცამღვდელს.
ზომბორის მახლობლად მათმა მეუფებამ დაათვალიე-
რა სამხედრო ეკლესია, რომელიც დროებით კერძო
სახლშია მოთავსებული. აქვე მათმა მეუფებამ დაათ-

ვალიერა ახალი ეკლესიის მშენიერი შენობა და
შემდეგ ცოტა დაისვენა ადგილობითი პოლკის უმფრო-
სის პოლკოვნიკის ღვთროვის სახლში.

ტელავს მაზრის სამხლავაზე მათ მეუფებას შე-
მოგებნენ ყოვლად სამღვდლო ბესარიონი, ეპისკო-
პოსი ალავერდისა, მაზრის უმფროსი, თ. ჩ. ზ. ჩო-
ლოყაშვილი, თავად-ახნაურთ წინამძღვარი თ. ბ. ზ.
მახვანავი და ტელავის სასულიერო ოთხ-კლასიანი
სასწავლებლის ზედამხედველი მ. ი. ილიურიძე.

შემდეგ ჩვეულებრივი მიგებებასა, ყოვლად სა-
მღვდლო ბესარიონი დაბრუნდა მისდამირწმუნებულ
შუა-მთის მონასტერში, რომ აქ ეკლესიური წესი-
სა მებრ შეგებებოდა მათ მეუფებას, ხოლო მაზრის
ადმინისტრაციის წარმომადგენლნი თან გაჰყვენ ექ-
სარხოსს.

ცოტა ხნის შემდეგ მაღალ ყოვლად უსამღვე-
ლოესი პაღლაღი მიბრძანდა მონასტერში, რომელიც
მდებარეობს მაღალს და მშვენიერს მთებს შორის.
მონასტერში ბლომად შეიკრიბა ხალხი ექსარხოსის
შესახვედრად. შოვლად სამღვდლო ბესარიონი, შე-
მოსილი მონასტრის ძმებით-თურთ შეეგება მათ მეუ-
ფებას. ექსარხოსი ემთხვია ჯვარზე, შემდეგ ხალხს
გარდასახა ჯვარი და მერე შებრძანდა მონასტერში,
მოწიწებით ემთხვია ხატებს, ყურადღებით დაათვალიე-
რა ტაძარი, რომელიც აღშენებულია ყოვლად წმიდა
ღვთის-მშობლის სახელობაზე. ბანსაკუთრებით მათ მეუ-
ფებას მოეწონა კანკელი და მართლაც იგი შესანიშ-
ნავია თავისი სიმშვენიერით და ხელოვნებით; ეს კან-
კელი გამოუგზავნია მონასტრისათვის მოსკოვიდამ სა-
ქართველოს მეფის შეილს ირაკლის. ტაძრის ხატი
ღვთის-მშობლისა გაბრწყინებულია ძვირფასი ქვებით
და აქვს მდიდრული ოქროს მოჭედებლობა. იმ წარ-
წერისაგან, რომელიც ამ ხატზეა, სჩანს, რომ იგი
შეუწირავს მეფე ლევანს და მის მეუღლე დედოფალს
თინათინს, რომელსაც აღუშენებია ეს ტაძარი XVI
საუკუნის დასაწყისში. ჩამოსხმული ვერცხლის კან-
დლები და შანდლები შეუწირავსთ მონასტრისათვის
მეფეებს ირაკლი II და ბიორგი XII.

მონასტრის წიგნთ-საცავში, რომელშიაც ბევრი
ძვირფასი ღვთის-მეტყველების წიგნები ყოფილა, ღღემ-
დის შემთხვევით შენახულა ერთი საერო, ძალიან სა-
ინტერესო ხელთ ნაწერი, რომელსაც სახელად ეწო-
დება: შესავალი ზორფადისა ანისტოტელის კატეგო-
რიათა ტეოლოგიაში. ეს ხელთ-ნაწერი გადათარგმნილია
ბერძნულიდამ ქართულს ენაზე IX საუკუნეში შესა-

ნიშნავი ადგილობრითი მწერლის ჰეტრიკა ანკასიძისა-
გან.

შუამთის მონასტერში განსაკუთრებით აღშენ-
ებულ აკლამაში განისვენებს დამფუძნებელი მონასტ-
რისა დედოფალი თინათინე; ამ მონასტერში დღესაც
იმარხებიან საქართველოს თავადნი ჭაჭიჭაჭები.

როცა მათი მეუღება გამობრძანდა ტაძრიდამ,
ლოცვა-კურთხევა გადასცა ხალხს, რომელიც ბლო-
მად იყო ეკლესიის გალავანში და დაურთვა მათ პა-
ტარა ჯვრები და ხატები. შემდეგ მათმა მეუღებამ
დაათვალიერა გარეგანი სახე მონასტრისა.

შუამთის მონასტერი წაგავს ნამდვილ ციხეს;
იგი ყოველი კუთხით შემოზღუდულია ქვის მაღალი
კედლით; კედლებში აქა-იქ ამართულია ვებერთელა
კოშკები. მონასტრის კედლებ შუა ლეკების თავდა-
ცემის დროს იფარადენ თავს ადგილობრითი მკვიდრი
და მონასტრის ბერ-მონაზონნი.

საღამოს რვა საათის ნახევარზე მაღალ ყოვლად
უსამღდელოესი ექსარხოსი მიბრძანდა ქ. თელავში,
რომელიც დაფუძნებულია X საუკუნეში ძახეთის მეფის
ძეობის დროს; თელავში XVII საუკუნეში მეფე არჩილმა
გადმოიტანა ალაზნის სოფლის ბრემსაგან ძახეთის
სატანტო ქალაქი. მეფემ შეაკეთა «ბოტორის-ციხე» და
მის კედლებ შუა ალაშენა ძეგრფასი სასახლე, რომე-
ლიც დღეს, თითქმის, დანგრეულია.

მათი მეუღება პირ-და-პირ სობოროში წაბრძან-
და; აქ ექსარხოსს მიეგება სობოროს წინამძღვარი დე-
კანოზი ხირსელოვი კრებულთურთ; ამავე დროს
მღვდელმა შიუკოვმა მოკლე სიტყვა უთხრა მათ მეუ-
ღებას.

ტაძრის დათვალიერების დროს მათმა მეუღებამ შე-
ნიშნა, რომ ტილოზე დახატული კანკელი მეტად და-
ძველებული იყო. ბევრს ადგილს წმინდანების სახეები
წაშლილნი და საღებავსაც დაკარგული ჰქონდა თავის
ფერი, ამიტომ მათმა მეუღებამ უჩიო ადგილობრით წი-
ნამძღვარს და სტაროსტას, რომ რაიმე საშუალება გამო-
ენახათ ახალი კანკელის მოსაპოვებლად. შემდეგ მათ-
მა მეუღებამ ხალხს გადასცა ლოცვა-კურთხევა და სა-
სულიერო სასწავლებელში წაბრძანდა, სადაც გაათია
ღამე.

მთელს თელავში სასწავლებლის სამ-სართუ-
ლიანი შენობა ყველა შენობებს სჯობია. მეორე დღეს
აღრიანად მათი მეუღება შეუდგა სასწავლებლის და
მისი ეკლესიის დათვალიერებას და ძალიან მოეწონა
მათ მეუღებას როგორც კლასები, ისე ეკლესია.

ბანსაკუთრებით მშვენიერად არის მართული
ეკლესია და ეს არის მიზეზი, რომ მოქალაქენი სას-
წავლებლის ეკლესიაში უფრო დაიარებიან ღვთის-
მსახურების მოსამენად, ვინემ ქალაქის სხვა ეკლე-
სიებში. სა წავლებლის ეკლესიის მღვდელი შეეგება
მათ მეუღებას ტაძრის კარებში ჯვრით და წყლით,
ხოლო მკალობლების გუნდმა, რომელსაც სასწავლებ-
ლის მოწუფები შეადგენენ მშვენიერად იგალობეს
საჭირო სავალობელნი.

სასულიერო სასწავლებლიდამ მათი მეუღება წაბრ-
ძანდა წმ. ნინოს საქალებო სასწავლებელში, რომე-
ლიც სასულიერო სასწავლებლის მახლობლად არის.
სასწავლებლის კარებთან მიეგებენ მათ მეუღებას სას-
წავლებლის უმფროსი ქალი, მასწავლებელი ქალები
და ზოგიერთი მოწაფეები. როცა მათმა მეუღებამ და-
ათვალიერა სასწავლებლის შენობა, რომელიც ოდეს-
მე მეფე ირაკლი მეორის სასახლე ყოფილა, ექსარ-
ხოსმა ყურადღებით დაათვალიერა შენობის ზალა, სა-
დაც მეფე ირაკლი მეორე ასამართლებდა ხოლომე თა-
ვიანთ ქვეშევრდომთ და ის ოთახი, სადაც ეს მეფე გადაცე-
ლილა, შემდეგ ამისა დაათვალიერა სასახლის ეკლესია
და სასწავლებელს უძღვნა საქართველოს განმანათლე-
ბელის ხატი.

ძალების სასწავლებლიდამ მათი მეუღება წაბრ-
ძანდა მაცხოვრის ფერის-ცვალების ძველს ეკლესიაში,
რომელშიაც მრავალი მლოცველები იკრიბებიან ხელთ-
უქმნელი მაცხოვრის ხატის თაყვანისა ცემლად. მათი
მეუღება ემთხვია ხატს და ხალხს გადასცა ლოცვა-
კურთხევა; შემდეგ მათი მეუღება სომხების სობოროს
წინამძღვრის თხოვნით წაბრძანდა ამ ტაძრის დასათვა-
ლიერებლად. აქ მათ მეუღებას მიეგებენ სომხის
მღვდლები თავიანთი დეკანოზით. მათი მეუღება შე-
ბრძანდა ეკლესიაში, ილოცა და შემდეგ ხალხს გა-
დასახა ჯვარი. ტაძარში მათ მეუღებას წარუდგინეს
სომხების სასწავლებლის მოწაფეები, რომელთაც მათმა
მეუღებამ ჯვრები დაურთვა. სომხის სობოროდამ მა-
თი მეუღება წაბრძანდა მაზრის უმფროსისა და თავდა-
პაზნაურობის წინამძღვრის სანახავად; აქედან ექსარ-
ხოსი მაზრის უფროსით და თავდა-პაზნაურთ წინამძღე-
რით და მრავალი ხალხით წაბრძანდა ალავერდის
სობოროში, რომელიც 18 ვერსზეა თელავიდან,
მდინარე ალაზნის მარჯვენა მხარეზე.

ზ ე ნ ი ზ ვ ე ა .

«ივერიაში» იყო ამას წინათ მოხსენებული, რომ ერთს ქართველს მიუყვია ხელი ყოჩანის თარგმნისათვის ქართულად. ეს ამბავი მე იმდენად საყურადღებო ამბავად ჩავთვალე, რომ მაშინვე მიწოდოდი რაღაც სიტყვის თქმა, მაგრამ განგებ შევედექ, რომ მიმეხედომომეხედნა, დაწერილებით შემეტყუო, რა აზრისანი არიან აქაური გამაჰმადიანებული ქართველები თვით ყოჩანზე და მის თარგმნაზე სხვა რომელსამე ენაზე. დღეს ამ კითხვაზე შეკრებილი ცნობები მამედინებენ რაიოდ სიტყვა განვუზიარო ამ საქმის შესახებ «მწყემსის» მკითხველებს.

მესხეთი აკვანია საქართველოს კულტურისა. აქ გააშუქა პირველმა სხივმა დიდებულის და ლეთაბრივის ქრისტეს მოძღვრებისამ, აქედან დიწყო საქართველოს პოლიტიკური ცხოვრება. მესხეთი ბედნიერი სამშობლოა დიდებულის კაცებისა. ბული გიდულდება, როდესაც ჰხედავ, რომ რუსთავი, ეს ბედნიერი სამშობლო შოთასი; დღეს გახრიოკებული ქურთების სოფელია, ტბეთის მონასტერი, სადაც სწავლობდა შოთა, მივარდნილი და მიყრუებულია!... საქართველოს აღმოსავლეთით სარსეთი სწიწკნიდა, დასავლეთით მსმალეთი. ამის უტყუარი ნიშანი ერთის მხრივ საინგილოა, მეორე—მესხეთი. მრი განაპირა ნაწილი ჩვენის სამშობლოსი მოიღწო და გასრისა მძინეზარე ისლამმა. დღეს მესხელს მხოლოდ ენა და აქეს ჩვენებური, სხვა ფრივ იგი მაჰმადიანი, კეთილ-მორწმუნე მოსლემანი არის. თუმცა დღეს უზენაესმა განგებამ ისევ შემოგვიერთა დაკარგული მხარე ჩვენის სამშობლოსი, მაგრამ ეს შეერთება მხოლოდ ტერიტორიარული შეერთებაა. მჭიდროდ შერთება მხოლოდ ეროვნული შეერთებაა, რომელიც შეუძლიან დროს, მომავალსა. მესხელი, გუშინდელი ჩვენი ღვიძლი ძმა, დღეს იქამდის არის გარდაქმნილი, რომ მასში სულ მტკნარად მიბჭუტულა ეროვნული გრძობა. ეს იმის ნიშანია, რომ მაჰმადის მოძღვრებას არა სწამს ეროვნება, მის დროშის ქვეშ ყველა მაჰმადიანია, გინდ მართველი იყოს, გინდ უჩანგი, გინდ ოსმალო. დღეს ყველა მესხელმა იცის, რომ იგი მართველთა ტომს ეკუთვნის, გურჯია, რომ მისი წინაპრები ქრისტიანები იყვნენ, მაგრამ დღეს იგინი «თათრები» არიან. მიზეზი ასეთის შეცვლისა თვით მაჰმადის მოძღვრების ბრალია ერთის მხრივ და მეორე

რეს მხრივ უმეტრება, სიბნელე კჳუა გონებისა, აქაურის სასულიერო წოდებისა.

ქქესის წლიდგან შედის პატარა მესხელი მეცნიერების ტაძარში. აქ მისი აღმზრდელი ხოჯაა. ამის მოვალეობა ის არის, რომ პატარა მესხელი, როგორც გერ ქართული ტიტინის მეტი არა იცის რა, გამოიყვანოს კეთილ-მორწმუნე მოსლემანი. ხოჯა უზნის და უქადაგებს პატარა არსებას, რომ იგი «თათარია», და საშინელის ტანჯვით ასწავლის უმცარი ხოჯა არაბულს ასოებს და მერე აკითხებს ყოჩანს, ყოჩანიდგან თვით ხოჯას ნატამალი არ ესმის, რასაკვირველია, ბავში სულ ვერას გაიგებს. ბავში იზრდება ისე, რომ რა არის რჯული, სარწმუნოება, ყოჩანი, რა სწერია ყოჩანში, ესენი არ იცის, იცის მხოლოდ, რომ ის «თათარია» და სხვა ხალხი «გიაურები». ამ გვარად აღზდილი პატარა მესხელი ვაჟანტიკებული «თათარი» შეიქმნება, რომელიც მხოლოდ ყოჩანს ემარხილება ყოველთვის მოქმედებაში, თუმცა კი ყოჩანიდგან არაფერი იცის; იცის მოკლედ გარეგანი ნიშნები ლოცვისა და საზოგადოდ ღვთის მსახურებისა. ამ გვარად აღზრდილს ყოჩანის გარდა არავითარიმე სხვა ცნობები ბუნების-მეტყუელებიდან არ ეცოდინება და არცა სწამს. მსაღზრდა-განათლების წესები ასე ტრადიკულად შეუშუშავებიათ. რა საკვირველია, რომ დღეს მესხელი ასე გარდაქმნილა, რომ ქართული სახე და ენა-ლა შეჩინია! ხოჯა ყოჩანზე იმ აზრისაა, რომ იგი კაცია ოც-ლა-ათი წელიწადი უნდა იკითხოს, რომ გაიგოს რამე. იგი უზენაესის შთაგონებით არის დაწერილი, მისი ვადათარგმნა ყოველად შეუძლებელია. ამ გვარი მასწავლებელი რა კეთილს დაყრის კაცის კჳუას?! გამხეცებულმა ფანტიკმა არ იცის, რომ სარწმუნოებრივი აღზრდის გარდა სხვა საერო განათლებაც არის, არ იცის, რომ ყოჩანი მკე არს არაბულს ენაზე დაწერილი, რომ მისი ვადათარგმნა შეიძლება? მართად ერთსაშუალება, რომ მესხელს თვალი აეხილოს, ვინ არის და რა არის, წერა-კითხვის გავრცელება. მინც კი ისწავლა წერა-კითხვა, დასწაფებია ზოგებაშილის «ბუნების კარს» და თავს მალა აღარ იღებს. რამდენი მაჰმადიანია დღეს ბათუმში, რომ გაკვირვებით იძახის რა ამბები ყოფილა ქვეყანაზე და მე კი არ ვიცოდით, ვინც წერა-კითხვა იცის და ქართულს წიგნებს კითხულობს, ან ვინც ძალიან გავითოცხოვრებაში, ის ძალიან ეჭვის თვალთ უყურებს თავის ხოჯას. ამ გვარი კაცები დიდის სიხარულით მოისმენენ,

რომ უამბობს კაცმა, რა სწერია ყორანიში, ამათ ის კი არ იცოდა, რომ ყორანი კრებულის მამადის დღაურის ბრძანებათა და განკარგულებათა, ამათ სხვა რაღაც ჰგონიათ!

მართლად რომ ვაღიფარებოდა ყორანი, ორ ნაირს სარგებლობას მოუტანს მესხელებს. ჯერ ერთი ესა, რომ ყველა გაიგებს, რა არის ყორანი, რომ შეადაროს იგი სხვა სარწმუნოებასთან, მეორე ესა, რომ გატაცებული სურვილით, რომ შეიტყუას რა სწერია ყორანში, რომელიც თავის სიცოცხლეში ვერ შეუგნია, მოინდომებს ისწავლოს ქართული, რომ წაიკითხოს ეს წმიდა წიგნი. ეს გარემოება დავიანობებს გამაჰმადიანებულს ქართველობას. თუ წერა-კითხვა გაგრცელდა, მაშინ აქაურები შეიტყობენ თავის წარსულს, აქაურებსა, გვეღვიძებათ ხალისა სწავლისა, ისწავლიან, განვითარდებიან და თავის უმეცარს ხოჯებს ეკვით დაუწყებენ ყურებას. რა კი ასე წავა საქმე, მაშინ მესხელი შეიგნებს, რომ ეროვნება სხვა არის და სარწმუნოება სხვა, რომ დღეს ჩვენ ორივე ქართველები ვართ, განსხვავება იმაშია, რომ ერთი ჯამეში ლოცულობს, მეორე საყდარში. ღარწმუნებული ვარ, რომ სურვილი სწავლისადმი, თუ კი ერთი საღერღელი აქმალით, იქამდის მიიყვანს დღეს ასე გაწივებულს ეროვნულს გრძობას მესხელისას, რომ სრულიად გააღვივებს. სწავლა-და-სწავლა, აი ჩვენის შეერთების წამალი. მაშინ ენობს ლმერთმა, რომ ყორანი მალე ვაღიფარებოთ ქართული. ყორანის ქართული დაბეჭვდა დიდს ხარჯს მოითხოვს, ეს მართალია, მაგრამ ბევრი მიუღველი ეყოლება. აქეთ მესხელები, იქით ინგილოები—სულ დაიტაცებენ. შეიძლება პირველში ცოტა გაიყიდოს, რადგანაც ხოჯები ხალხს გულს აუცრუებენ ყორანის თარგმანზე, მაგრამ შემდეგში კი ხალხი ძალიან მიეტანება ამ წიგნსა, თუ კი ერთი ორი მართული ენის მცოდნე მამადიანი წაიკითხავს ამ წიგნსა. ნუ თუ ჩვენი ქართველები კი არ იყიდონ ამ წიგნსა? მით უფრო, რომ რუსულ ენაზე მხოლოდ ყორანი ვაღიფარებოთ. მინც ქართული არ იცის, ის აბა რას გაიგებს და ვინც იცის, ისიც ძნელად თუ იშოვის რუსულ თარგმანს ყორანისას.

ზათუმის სკოლის მასწავლებელი მ. ნათაძე.

«მწუხმსი»-ს კორექსორი.

სოფელი სავანის-შბანი. სოფელი სავანის-უბანი მდებარეობს სურამიდან ხუთი ვერსის სიშორეზე. ამ სოფელში არის აღმწებული ეკლესია წმ. ილია წინასწარ-მეტყველის სახელზედ. შოველ წლობით, ოცს ივლისს, ამა წმიდის ხსენების დღეს, ამ სოფელში იციან დღესასწაული, ილიობა. წელს ამ დღეობაზედ ხალხი ბლომად შეიკრება; ვაჭრობა კარგი იყო. ლოთობას და თამაშობას სამხდვარი არა ჰქონდა. მაგრამ სულის და გულის აღმამაღლებელს, ზნეობითი ხასიათის მქონეს აქ ვერას ნახავდა კაცი. ჩვენს საეკლესიო დღესასწაულებს, საუბედუროდ, დაეკარგათ სარწმუნოებრივი და ზნეობრივი ხასიათი, როგორც ამას მოწმობს ყოველად სამღვდლო ეპისკოპოსი ზაბრიელი; იგინი შეიქმნენ ზნეობის-გამრყენელ და გამაფუჭებელ საგნად. ისინი ვახდენ დროების გასატარებელ, საქეიფო და სასეირნო ჩეულებად. როდესაც ზემოხსენებულს ილიას ეკლესიაში ღვთის-მსახურება სრულდებოდა, სწორედ ამ დროს თვით ეკლესიის კარებთან ვიღაც გარყენილი და უსინიდისო პირები არლანს უკრავდნენ და თამაშობდნენ; ხალხიც მათს უზრდელობას კმაყოფილებით მისჩერებოდა. ეკლესიაში წირვის მოსასმენად ორიოდ კაცს თუ ნახავდო, და გარეთ ღვინის და არაყის გასასყიდელს კარებში კი ათასობით იყენენ კაცები, ლოთობდნენ და რაღაც სალაზღან დარო და საარშიყო ლექსებს იმღეროდნენ. სხვათა შორის ამ დღეობაზედ ბლომად დავსწრენ ბერძნები და რუსები, რომლებიც სურამის გვირაბში მუშაობენ. ისინი ჩვენს ხალხს დასცინოდნენ და ამბობდნენ: «ნუ თუ აქ მართლ-მადიდებელი ერი სცხოვრობს?»! მართი რუსი მომიახლოვდა მე და მითხრა: «არ მეგონა, თუ საქართველოში ასე დაცემული იყო სარწმუნოება! საყდარში ღვთის-მსახურება სრულდება და ამავე დროს საყდრის ახლოს არლანს უკვრენ და თამაშობენ. რატომ აქაური მღვდელი ამ გარემოებას ყურადღებას არ აქცევს?! ან რასა ჰგავს ეს ტაძარი?! ნუ თუ ასეთს შენობაში უნდა იწირებოდეს სისხლი და ხორცი ქრისტესი?!»! ამ სიტყვებზე ვერაფერი პასუხი ვერ გავეცი ჩემს მოზაასეს და ან რა უნდა მეთქვა, ვანა ტყუილს ამბობდა! ჩვენი ხალხის სარწმუნოებისადმი გულ-გრილობის მიზეზად რომ მართლმღვდელი დავასახელოთ, უსამართლობა იქნება. რა ჰქნას მღვდელმა იქ, სადაც მას მომხრე არა

ვინა ჰყავს. საერო მოსამსახურე პირებიც თავისი მხრით ხელს უნდა უწყობდნენ მღვდელსა ყოველივე კეთილს საქმეში.

პრთი ყოვლად შემადრწუნებელი და კაცის გულის შემაწუნებელი სურათი ენახეთ აქ. მკვდ. ცილის ახლოს, ერთი კარაფი იყო გამართული. ამ კარაფში ათამაშებდნენ დედოფალაებს. ხალხი კარაფში ბლომად შედიოდა თავისი ჯობის და ზნეობის საზარალოდ. სხვათა შორის, უსწავლელი ხალხი განარბებული იყო შემდეგი წარმოდგენით. მრ კაცს მოსდის ჩხუბი; ერთი მეორეს ჰკლავს; მიცვალებულის დასამარხავად მოუწოდებენ მღვდელს, რომელიც მოდის შემოსილი; ხელში უჭირავს კურთხევანი და საცეცხლური. ეს მღვდელი თან აკმევს და თან კურთხევანს კითხულობს. ამ დროს მოდის მეორე შემოსილი მღვდელი; ეს პირველს ეწყინება. მოუფათ ორივე მღვდელს ჩხუბი, ავინებენ და ცემენ ერთმანეთსა. საქმე იქნამდის მიდის, რომ ეს მღვდლები მიცვალებულს იღებენ კუბოდგან, ერთი თავში სწევს და მეორე ფეხებში, თითქო მისი გაგლეჯა უნდათო. სცენა მითი თავდება, რომ ერთი მღვდელი მეორეს მოჰკლავს. ხალხი იცინის, დამტკბარი ამ უზნეო სანახევითა. ძარვიდგან გამოსული კაცები დიდის ხმით გაიძახოდნენ: «რა სერიი ჰქონდათ იმ მღვდლებსა, ბიჭო! ჩვენი მარკოზა მღვდელიც ხომ ეგვითა?»! — «მა კაცო, ჩვენი მადეოზ მღვდელიც ნაკათა ჰყავს», მისძახოდა მეორე. ნუ თუ სასულიერო წოდების ასეთ დამამტკარებელს სურათებს უნდა ჰქონდეთ ადგილი საეკლესიო დღესასწაულებზედ? ამისთანა უზნეო სურათებით, საარშიყო და სალაზლანდარო ლექსებით და სიმღერებით, როგორც იტყვის თელოსოფოსი ჰაპენგაუერი — ძირი ეთხრება ხალხის ზნეობას, რადგანაც ყველა ეს მოქმედებანი საეცენი არიან საიდუმლო შესამითა. ძალიან გასაკვირველია, რომ ადგილობრივი პოლიცია არ უკრძალავს ამისთანა წარმოდგენების და სურათების გამართვას, რომელსაც თითქმის ყოველს საეკლესიო დღესასწაულზედ შეხედება კაცი ქართლში. ღრთა ვეცადოთ, რომ ჩვენს ხალხში სარწმუნოება და ზნეობა აღვადგინოთ. იმედია, რომ სასულიერო მთაფრობა ყურადღებას მიუაქცივს ამ გარემოებას და ეცდება ჩვენს საეკლესიო დღესასწაულებზედ არ ჰქონდეთ ადგილი იმისთანა მოვლენათა, რომელნიც ამცირებენ ხალხის თვალში სასულიერო წოდებას.

ბლალოჩინის მღვ. ს. ლიაძის უენიშენისა გამოც.

დაებუნდი თუ არა რუსეთიდან, თვალის გადავადლე ჩვენი ადგილობრივი განუთების ყველა ნომარესა ამა წლის პირველი ივლისიდან შეიღს აგვისტომდის. ჩემდა გასაკვირველად «ივერიის» 151, 152 და 153 № №-ში შევეგება ბლალოჩინის მღვდლის ლიაძისაგან დაწერილი სტატია «შენიშენა ვახუთ «მწვექმას» წე რილის გამო» (№ 8 და 9). შეველაზე ნამეტნავად ის არის საკვირველი, რომ ბლალოჩინი ლიაძე მიქცეულა «ივერიის» მკითხველებისადმი, რომელთაც სრულვებით არ ეინტერესებთ მ. ლიაძისაგან აღძრული კითხვები. ბლ. ლიაძეს თავის პასუხი უნდა დაეგეტყვიმ გამოცემაში, სედაც იყო დაბეტყლილი წერილები შემოხსენებული კითხვების შესახებ. სარწმუნებულთა უნდა ყოფილიყო მ. ლიაძე, რომ «მწვექმა»-ს რედაქცია ამაზედ უარს არ ეტყოდა მას და ჩვენც თავისუფალი ვიქნებოდით პასუხის გაცემისაგან, რადგან ჩვენ უპასუხოდაც შეიტყობდნენ მკითხველები მისა შენიშენის საფუძელიანობას ჩვენ წერილებთან შედარვებით. ღღეს იძულებული ვართ, მკორე ოღენი პასუხი გავცეთ მამა ლიაძეს მის უმართლო შენიშენისა გამო.

შასაოცარია ზოგიერთი კაცის აზრი, მსჯელობა და სურვილი. მ. ლიაძემ სამღვდლოების კრებაზე თითქმის ორი საათი მოაღწინა დებუტატები თავისი გრძელი და უთავბოლო სიტყვით იმაზე, რომ მან გამოიგონა უებარი ღონე, რომლის აღსრულებით არც ერთ მღვდელს მეტრიკაში ჩაუწერელი მღვდელ-მოქმედება აღარ დაურჩებაო. სამღვდლოებაც დიდის მოწიწებით ყურს უგდებდა, და, მართლაც, სემინარიათ კურსოვნებისაგან, კარგა ხანს მაწივლებლად ნამსახური კაცისა და ბლალოჩინისაგან რაღაც მესანიშნავი და უებარი ზომის ჩვენებას ელოდა. მაგრამ, სამწუხაროდ, სამღვდლოება მოსტყუედა. მ. ლიაძემ დიდი ბაასის შემდეგ წარმოსტქვა: «რვა თურცელი ქალღლი შეეცეთ და კურთხევანში ჩაკვრეთ და იმაზედ დანიშნეთ მღვდელ-მოქმედების აღსრულება და შემდეგ იქიდან მეტრიკაში გადაიტანეთო». მთუმცა მ. ლიაძეს ეს ზომა უებარ საშუალებად მიჩნდა, მაგრამ სამღვდლოებამ სრულებით ყურადღება არ მიუქცია მისგან გამოგონებულ ზომას, და დებუტატებმა ბევრიც იცინეს. მ. ლიაძე დღეს «ივერიის» მკითხველებისადმი მიქცეულა

სამი უმეველებელი წერალით და უმტკიცებს მათ, რომ უებარი ზომა გამოვიგონე მეტრიკების სისწორით წარმოებისათვის. მაგრამ დეკ. წამბაშიძე ამ ჩემგან გამოგონებულ ზომას სასაცილოდ იგდებს. «ივერია» უსრულებს მ. წიადეს თხოვნას და უბეჭდავს ამ გრძელ და უსაფუძვლო შენიშენას.

ჩვენ სიტყვა-სიტყვით მოვიყვანთ მამა წიადის შენიშენისაგან საკურადღებო ადგილებს და სათითაოდ გავსცემთ მათზე პასუხს. «აწ სასწრაფო და აწ სანამდვიდით, ბრძანებს მ. წიადე, წყა და წამოება საეკლესიო საბუთებისა დამოკიდებულაა სხვა-დასხვა მიზეზებზე, რომელთა ასტდენად უაგველმა მღვდელმა უნდა წამე საშუალება და ღონე აღონოს, რათა ასტდეს შეტდამას საეკლესიო საბუთების წამოება» («ივერია» № 151 1888 წ.).

მანსისტორიის წესდებულებით მღვდელი ვალდებულია მისდამი მიცემული მეტრიკის რვეული თან იქონიოს და, როცა ვისმეს მონათლავს, ანუ წესს აუგებს, მაშინვე აიღოს და ჩასწეროს მეტრიკაში. ამის მეტი ზომის გამოგონება და მოუჭრება საჭირო არ არის და ამის ასრულებაც სრულებით საძნელო არ არის, თუ კაცი მოინდომებს.

მ. წიადე თავის გრძელ სიტყვაობაში უმტკიცებს «ივერიის» მკითხველებს, რომ ზოგიერთი მღვდლები, თუმცა იგინი ვალდებულნი არიან მაშინვე ჩასწერონ განათლოულნი და გარდაცვალებულნი, მაგრამ არა სწერენ, რომლისა გამო კანტორისაგან გამოძიება ინიშნება და მთხოვნელებს დიდი ხარჯი მოსდისთ, გამოძიებით მოწმობის მიცემაზედაო.

ნეტავი ვისთვის და რისთვის გაუგრძელებია მ. წიადეს სიტყვა ამ საგნის შესახებ? ღიდი ხანია გავიგეთ და შევიტყეთ, რომ თუმცა ვალდებულნი არიან ყველა მღვდლები მეტრიკები სისწორით აწარმოონ, მაგრამ ამას ზოგიერთები არ ასრულებენ. რაისა გამო? ზოგი უცოდინარობისა და ზოგი დაუღვენელობისა გამო. რამდენიც უნდა ვცადონ, რამდენიც უნდა გამოასკენ დარიგებანი, მაინც ვერაფერს უმეველიან, თუ ეკლესიის კრებულმა წერა არ იცის. მთელს დასავლეთის საქართველოში მესხედმა არ იცოდა წერა მეტრიკების წერის შემოღების დროს. ამ ადგილებში ბლოლოჩინები აგზანდინენ თავიანთ მწერლებს, ან თვითონ დადიოდნ და წერდენ ხოლმე მღვდლის სიტყვით და მოგონებით. მღვდლებს თითქმის ნახევარი ავიწყდებოდათ და დანახინს იგონებდენ და აწერინებდენ, მაგრამ დედ-

მამის სახელები მაინც შეეკოლიად იწერებოდა. ღღეს, მადლობა დმერთს, წერა-კითხვის არა მცოდნე მღვდლების რიცხვმა იკლო და, როგორც შენიშნულია, მეტრიკებში ნათელის წერის განტევებამაც იკლო. აი ეს მიზეზი არის ერთი უმთაფრესი მიზეზი საეკლესიო საბუთების უსწორ-მასწორად წარმოებისა და მონათლოლების, გვირგვინ ნაკურთხების და გარდაცვალებულების ჩაუწერლად განტევებისა. მეორე არა ნაკლები მიზეზი გახლავსთ დაუღვენელობა, ის დაუღვენელობა, რომლის მიზეზითაც მღვდელი წირვას დალოცვას ატოვებს კვირა-უქმე დღეებში. ამ დაუღვენელობის წამალი ადვილია, თუკა კანტორა იხმარს ამისთანა დაუღვენელ მღვდელთა წინააღმდეგ.

მესამე მიზეზი გახლავს სამღვდლო და საეკლესიო საბუთების წარმოების საქმის უცოდინარობა. ჩვენ სასწავლებლებში პირველი კლასიდან დაწყებული, ვგონებ, აკადემიის შესრულებამდის ბერძნულ და ლათინურის ენიდგან თითქმის ყოველ დღეს გაკვეთილია, მაგრამ საეკლესიო საბუთების კეთებაზედ ერთ სიტყვასაც არ იტყვიან...

მ. წიადე ამტკიცებს, რომ განათლოულნი და გარდაცვალებულნი რჩებიან დაუწერლად მეტრიკაში მიტომ, რომ სახლებში სრულდება მათზედ მღვდელმოქმედებაო. მორწინება კი, რომელიც ნიადაგ ეკლესიაში სრულდება, არ რჩება დაუწერელადაო; ეს უკანასკნელი ახრი მ. წიადისა სრულიად უსაფუძვლო და სიცრუეა. დაუწერლად მეტრიკაში ქორწინების შესრულება განათლოულებზედ და გარდაცვალებულებზედ თუ მეტი არა, ნაკლები არასოდეს არ არის ხოლმე.

ახლა მკითხველების უწადებას მავაქტვე მ. დ. დამბაშიძის სიტყვას, რომელიც ამავე კრებაზედ წამოთქმული იყო და დაბეჭდილია გაზ. «მწვემისს» № № 8 და 9-ში. თავის სიტყვაში მ. დამბაშიძე ჭკიცხავს ყველა მღვდლებს: უწადებას ან აქტეკენ ამისთანა საგნებს, რომელნიც მათ დაქმნარებიან თავიანთ მოვალეობის რიგინად აღსრულებაში, რამ ამათ ან უნდათ რიგინად შეისწავდონ თავიანთი მოვალეობა, ან ჭკითხუდებენ ამ წიგნებს, რომელშია დაწერილებით განმარტებულა, თუ როგორ უნდა ადგენდენ ისინი საეკლესიო საბუთებს და ან როგორ უნდა ასრულებდენ თავიანთს მოვალეობასაო.

მამა წიადე მწამებს, რომ მე ვითომც ვკიცხავდე ყველა მღვდლებს. ეს ღიდი სიცრუეა მამა წიადე

ძის შნრით. მე გაგვიცხე ის დაუდგენელი პირობა, რომელიც ცხადდებოდა კრებაზე, რომ ჩვენ არ ვიცით ხელი თითოეულ სტატიასზედ მოვაწეროთ მეტრიკაში, თუ ერთ ჯერ მარტო, ბოლოშიო! ამას ამბობდა, სამწუხაროდ, სემინარიელი მღვდელი. როდესაც ამისთანა კითხვები მოვისმინე ზოგიერთი მღვდლებისაგან და შემდეგ მ. ლიადისაგან ახლად გამოგონებული უებარი ღონე და ზომა სინამდვილით და სისწორით მეტრიკის წარმოების შესახებ, მხოლოდ მაშინ გაეახსენე მამა ლიადეს ჩემგან შედგენილი წიგნი, რომელშიდაც ცხადია არის მოყვანილი, თუ სად და როგორ უნდა მოაწეროს მღვდელმა ხელი მეტრიკაში და როგორ აწარმოვოს მეტრიკა და ობისკის წიგნები. შეველა მღვდელს რისთვის გაგვიცხადით, როდესაც უმეტესობას სრულებით ისე არ ემნებება მეტრიკის წარმოება, როგორც ეს საძნელოდ ურჩება მამა ბლალაჩინს ლიადეს და მის მსგავსთა? მკიცხავ და კიდევ გასაკიცხავია ის სემინარიელი, რომელსაც ჯერეთ კიდევ ვერ გაუგია, თუ სად მოაწეროს ხელი მეტრიკაში..

მ. ღამბაშიძე, სემინარიელებს უსუყუდურებს, რომ ისინი არ კითხულობენ მის მიერ შედგენილს სასულიერო მღვდელთა წიგნს და ამისთვის იმათ არ იციან თავიანთის მოკვლეობის აღსრულებას. ახლა კნახით, წას ამბობს მ. ღამბაშიძე თავის წიგნის «წინასიტყვაობაში». «ამ წიგნს, რასაკვირველია, არა აქვს დანიშნულება იმ მღვდელთათვის, რომელთაც სასულიერო აკადემიისა და სემინარიის კურსი შეუსრულებიათ და რომელთაც სასულიერო კონსისტორიის წესდება იციან და ნიადავ წინ უფავსთ. ამ წიგნს აქვს დანიშნულება იმათთვის, რომელთაც არა თუ სემინარიის, არამედ ოთხ-კლასიანი სასწავლებლის კურსიც არა აქვთ შესრულებული».

თავის სიცოცხლეში ვერ დაგვიმტკიცებს ჩვენ მამა ლიადე, რომ სემინარიელებისათვის ჩვენ გვესაყვედურებოდს ის, რომ იგინი ჩემგან შედგენილ სახელმძღვანელო წიგნს არ კითხულობენ-მეთქი. ეს რომ აშკარა სიცრუეა, მოგონილი ლიადისაგან, ამას თვითონ იგი ამტკიცებს ჩემი წიგნის წინასიტყვაობით. მაგრამ საქართველო-იმერეთის სინოდალნი კანტორამ სემინარიელი მღვდლებისათვისაც დაინახა ეს წიგნი საჭიროდ. თუმცე ზოგიერთი სემინარიელები უფრო სუსტნი აღმოჩნდნენ საბუთების წარმოების საქმეში შინ ნასწავლ მღვდლებზე!.. ზოგან

შინაურულიდ ნასწავლ მღვდლებს თუმცე სრულებით არ სჭირდებათ კუროთხევანში ქალაქის ჩაცვრება, როდესაც მამა ლიადეს უამისოთ მოუხერხებლად მიაჩნია მეტრიკის შედგენა!..

ყოველმა სემინარიელმა, ბრძანებს მამა ლიადე, კურსის შესრულებისათვის იცის იმისის წიგნის შინაარსი და, თუ აკლას რამე, შეუძლიან ამოკითხონ იმ წიგნებიდან, საიდანაც მ. ღამბაშიძეს ამოუკვრება თავისი წიგნის შინაარსი.

პარგი დავემართოს, კარგია, თუ იცით, მ. ლიადე, მაგრამ რაღაზედ კითხულობთ: «ხელი თითოეულ სტატიასზედ მოვაწეროთ, თუ ერთგან, ბოლოშიო»?.. ჩვენგან შედგენილ წიგნში ამოკითხავთ, თუ იმ წიგნებიდან, საიდანაც ჩვენ ამოგვიკვრება, ეს ჩვენთვის სულ ერთია, მაგრამ გაბედვით მოვახსენებთ, მამა ლიადე, რომ ჯერეთ იმის ნახვეარიც არ იცით, რაც ჩვენგან შედგენილ წიგნში სწერია!..

ახლა წიგნის შინაარსი გაკისრავთ, ბრძანებს, მამა ლიადე, თუ რამდენად გასაკვება იგი შინ ნასწავლ მღვდელთათვის.

ბი რ სწევია ამ წიგნის მეორე გვერდზე: «თუმცა მღვდელი არ ამოკვება და ამ სახით ბავშვი იქმნება მონათლული (ესე იგი თუ სიკვდილის შიშის გამო ბავშვი მონათლავ ბებიათ, ან კის კაცმა დადებულის სიტყვების თქმით), მაგრამ თუ დანა ცოცხალი და აღარ მოკვდა, მაშინ მღვდელმა დანაწხნი მღვდელ-მოქმედება უნდა შეუსრულოს იმას, მაგრამ ის სიტყვები, რომელნიც წყალში ჩაუყარის დროს სთქვას, აღარ უნდა სთქვას და არც წყალში უნდა ჩაიყვანოს». აქედამ ცხადია, რომ მღვდელმა უნდა დაიწყოს თავიდან ნათლობის დოცეები და ჩავიდეს ბოლომდამ, მსოფლოდ არა სთქვას-კი, ნათლავს იღებს მონა ღვთის სახელითა, მამისათა და სხვაო..

მსწუხნართ, რომ მამა ლიადეს «დანარჩენი» სიტყვის მნიშვნელობა არ ესმის. მამა ლიადის მეტს, ვგონებ, ყველას კარგად უნდა ესმოდეს, თუ რას ნიშნავს სიტყვა დანაწხნი. ხშირად გამომცდლები შავიროდებს მრწამს ათქმევენებენ. მათი წაიკითხავს ერთ წევრს, მეორეს ეტყვიან ხოლმე: «დანარჩენი შენ წაიკითხე და ამ სახით თითო წევრს კითხულობენ. სიტყვა დანაწხნი ნიშნავს მას, რომ შეასრულონ ის, რაც იმ შესანიშნავ და შესრულებულ სიტყვების ქვემოთ დარჩა, ესე იგი, უნდა წარმოთქვან ლოცვა ემბაზი-

დამ ამოყვანის შემდეგ სათქმელი, და არა მირონ-
ცხების ლოცვიდამ, როგორც შეცდომით ფიქრობს
მამა ლიადე. თუ მამა ლიადემ «დანარჩენი» სიტყვის
შნიშვნელობა ვერ გაიგო, ეს ჩვენი ბრალი არ არის.
შენიშნულია, სამწუხაროდ, რომ ზოგიერთი დღელუნ-
გებული გონების პატრონი წაკითხულს აუხსენილად
ვერ გაიგებენ...

მე 3 გვერდზე, ბრძანებს მ. ლიადე, აი რა არის
ნათქვამი: «ვინც სხვის სამკურნელო შიშებს
ნათღის-ღებს, თავის მეტრიკაში უნდა ჩასწეროს და
მეტრიკის გამოწერილობა უნდა მისცეს ბავშვის მამას,
რომ იმის სამკურნელს მღვდელს მიუტანოს ეგვიპტე-
ის სხუთებში შესანახად». მაშასადამე, მე რამე
სიღნაღს, ან თელავში მოგნათღა გინმე, უნდა წამო-
ვიდე და ს. კასის მეტრიკაში ჩასწერო.

მაშ მეტირა ღონე გაქვს, მამაო ლიადე, თუ აღ-
გლობრთი მრეცლის ეკლესიის მეტრიკის შონა არ
შეიძლება? თუ მოგიტანეს, რასაკვირველია, მა-
შინ იმ ეკლესიის მეტრიკაში ჩასწერ და ხელსაც მო-
აწერ და თუ რომელიმე მიზეზისა გამო მეტრიკა არ
მოგიტანეს, მეტი ღონე არ არის, თავის მეტრიკაში
უნდა ჩასწერო.

არის იმისთანა შემთხვევა. როდესაც მრეცლის
მღვდელი არ არის შინ და სხვა მღვდელს უწოდებენ
მოსანათლადად. ამისთანა შემთხვევა გვაქვს ჩვენ წიგ-
ნში აწერილი. პირველი ჩვენი წიგნის მე-18 გვერდი, აი
რა სწერია იქ: «თუმცა მრეცლის მღვდელი არ იმყო-
ვება შინ და სხვა მღვდელმა შესარულა მღვდელ-მოქ-
მედება, მაშინ ის არის ვალდებული, რომ მისგან შეს-
რულებული მღვდელ-მოქმედება მან ჩასწეროს მეტ-
რიკაში და ხელიც თვითონვე მოაწეროს.» ეს რატომ
ვეღარ წაიკითხე, მამაო ლიადე...

72 გვერდზე მ. ლიადემ ბრძანებს: ამის შემდეგ
მღვდელმა შეესა და დედოფალს ერთი-ერთმანეთისათ-
ვის უნდა მოაკიდებინოს ხელი, თავისი ხელი უნდა
მოჰკიდოს მათ შეერთებულს ხელს, დათავად და
და ისე სამკურნელს ანალოგის უნდა შემოუარონ,
რომლის შემოკლის დროს მგალობლები უნდა გა-
ლობდნენ: «ისაია მხიარულ იყავ, ქალწულმან და
სხვანი».

აქ საეჭო, მამაო ლიადე, არაფერი არ ვახლოვ
და ყველას ასე მტკიცეთ უნდა ასრულებდეთ.

ანლა გადავხალათ, ამბობს მ. ლიადე, ქართული
კურთხევანი და განხათ, რა სწერია იქ ამავე საგნის

შესახებ: «ხოლო სვიანს ეპყრას გვირგვინი ხელითა
თავსა (ათსა ზედა (ხეფასა და დედოფალს), მღვდელ-
ლი წინა უძლოდეს სასაკმეველითა და იგინი ირგვ-
ლივ უგვიდნენ სამგზის, ხოლო მღვდელი, ანუ ერთ
გალობდეს ამას: ისაია მხიარული იყავ და სხვანი...»

თუ კურთხევანს უყურეთ და, რაც მასში არ სწერია,
არ აღასრულეთ, მალე ამოყოფთ თავს მონასტერშიდ,
მ. ლიადე! სად სწერია კურთხევანში, რომ წინდობა და
გვირგვინის კურთხევა ერთად აღასრულეთ? რატომ
რეადღეს არ აძლენებას გვირგვინების ტარებისას მეფე
დედოფალს? როდის ითხოვს კურთხევანი, რომ მარკა
და სამი მოწმობა მოსთხოვე მეფე-დედოფალსაო? რასა-
ჭიროა ობისკის შედგენა, ხომ კურთხევანში არაფერი სწე-
რია ამხენდ? არა, მამაო ლიადე, კურთხევანში მოკლეთ
არის ბევრი სიტყვები მოყვანილი, მაგრამ მღვდელი
ვალდებულია იცოდეს ყველა წესები დაწერილებით.
მ. ლიადეს ერთი შემოკლებული კურთხევანი ჰქონებია
და, რაც მასში არ არის ნახევენები, იმას არ ასრულებს.
წაიკითხე ვრცელი კურთხევანი და მისი ტიპიკონი, მ.
ლიადე, და შემდეგ გაიგებთ და შეიტყობთ დღეს
თქვეთვის გაუგებარს...

ამის შესახებ, ე. ი. მეფე-დედოფლის ანალო-
გიის გარ შემოატარებაზე ბრძანებს მამა ლი-
ადე, მ. ლიადეშივე სწერს თავის წიგნში, რომ არსად
არაფერი სწერიაო.»

მ. ლიადეშივე ვიდეკ უფრო შორს მიღის, იგი
კურთხევანის წესსა და მოქმედებას უწოდებს უწესო
მოქმედებად, რომელიც არსად არა სწერიაო.

ამისთანა უწესო მოქმედებას ასრულებენ (მღვდელ-
ბი), რომლითაც თავის თავსაც ამდაბლებენ და მასუ-
ხის გუბნიაც ვადებან დგონის წინაშე ამისთანა ცუ-
ლის წესების შემოღებით. მღვდლები ამისთანა უწესო-
ების ასრულებას არ უნდა შერებოდეთო.»

თუ კურთხევანის დაწიებას მაკვირთ, მაშინ უწე-
სო მოქმედებას ჩავივართ, და თუ მ. ლიადეშივის
წიგნისამებრ მოვიქცებით, მაშინ წესიერად ვიმოქმე-
დებთ, — ეს რომელს განხონში სწერია, არ ვიცით.

მამა ლიადე თავის არეულ-ღარეული სიტყვებით
ჩვენ მოგვაგონებს სწორეთ იმ ერთ დეპუტატს, რომ-
მელმანც თავი გამოიჩინა იმ კრებაზე ერთ საღამოს.
აქ მ. ლიადეს რაღაცა სულ არე-ღარეია დაეთარი
და ველარაფერს ვერ გებულობს. ჩვენ-ჩვენგან შედ-
გენილს წიგნში გამოვსტყვით, რომ მოკლე კურთხე-
ვანში ბევრი რამ არ სწერია, მაგრამ მღვდელი ვალ-

დებულოა გამოცდილებით და კანონ-მდებლობით იცოდეს და ასრულებდეს. რაზედ არ არის ნათქვამი, მაგ., კურთხევანში დაწერილებით, რომელიც მღვდელმა უნდა აღასრულოს, ამაზედ ჩვენ ზემოთა ვსთქვით.

სხვათა შორის ჩვენ შედგენილ წიგნში ვამბობთ: «როგორც ნათლის-ღების, აგრეთვე გვირგვინის კურთხევის შესრულების დროს ზოგიერთ ადგილას ისეთ წესს ხმარობენ, რომელიც არსად არ სწერია, მაგალითებრ: ღვინოს რომ მიადებინებენ მეფე-დედოფალს, პური თუ არ შეაჭამეს სამჯერ თითო ლუქმა, არ იქნება. მორჩენილ პურს მეფე-დედოფალს თავზე გადაისერიან. მეფე-დედოფალს ანალოგიის წინ ამოღებულ სატყეარს დაუგდებენ ფხითით და ორივემ ფხი უნდა დაადგან მასზედ. მკვლესიილამ რომ გამოვლენ მეფე-დედოფალი, სატყეარს გაუხირობენ კარებში და ქვეშ გაარონინებენ. მეფეს ქულს არ მოხდიან გვირგვინის კურთხევის დროს. ზოგან მეფე-დედოფალს არ ჰკითხვენ სახალხოდ მათის სურვილით შეუდგებიან ქორწინებას, თუ ძალდატანებით. მღვდელი წაღმა კი არ არის წამდგარი, არამედ დასავლეთისკენ და ისე უკითხავს მეფე-დედოფალს ლოცვას. ზოგიერთი მღვდლები სხვა მრავალ ამისთანა უწესო მოქმედებას ასრულებენ, რომლითაც თავის თავსაც ამდაბლებენ და ჰასუხის გებაშიაც ვარდებიან ღვთის წინაშე ამისთანა ცუდის წესების შემოღებით.»

ბი რას ვამბობთ ვენ ჩვენს წიგნში:

შველა ეს ცუდი წესები უკანასკნელ დრომდე სრულდებოდნენ ეკლესიებში და, შეიძლება, ზოგიერთ მიწურუბულს სოფლებში დღესაც სრულდებოდნენ. საილამ გამოიყვანა მ. ლიადემ ის ზებრული და უგნური დასკვნა, ვითომც ჩვენ ვამბობდეთ, რომ ჩვენს წიგნში რაც სწერია, ის აღასრულეთო და კურთხევანში რაც დაწერილია, ის ამაოდ-მორწმუნება არის, და ნუ ასრულებთო! ნუ თუ მამა ლიადეს ამისთანა სიცრუით შეუძლია დაუმტკიცოს „ივერიის“ მკითხველებს თავის სიბრძნე და დ დი კრტიკოსობაჲ! კურთხევანში რაც ჩამოვთვალეთ არ სწერია და ჩვენც ამაზედ ვამბობდით და ვველას ურჩევთ, რომ ნუ აღასრულებენ ამაებს.

მ. დამაშიძე ამბობს თავისის სატყეაში, რომ ჩვენგან შედგენილს წიგნში დაწვრილებით არის ასხნილი, თუ როგორ უნდა ჩასწავროს მეტრიკაში მღვდელმა უკანონოდ დაბადებულნი და მარხბიენი (ტუჟენი). ნათქვამია, კაცმა ისეთი ტუჟილი უნდა სთქვას, რომ მოკლე ფეხები არ კანასსა. გადაფურცლეთ, გადასინჯეთ ეს წიგ-

ნი თავიდან ბოლომდე და ახა თუ თქვენ იმაში ერთს სიტყვას მაინც იშვებით, თუ როგორ უნდა ჩასწავროს მღვდელმა მეტრიკაში უკანონოდ დაბადებულნი და მარხბიენი

მართალს ბრძანებთ, მამაო ლიადე, რომ ტუჟილის ძლიერ მოკლე ფეხი აქვსო. მ. ლიადეს იქნება სიზმარში მოეჩვენა, რომ მე მეთქვას რამე მარხბიების და უკანონოდ შობილების მეტრიკაში ჩაწერის შესახებ. თავის დროში არ შეუძლია მ. ლიადეს დამტკიცოს, რომ ეს სიტყვები მე მეთქვას. ამისთანა საგნებზე წერა და დარიგება შეიძლება საჭირო იყოს მ. ლიადისათვის, თორემ ყველა მღვდლებმა იციან, თუ როგორ უნდა ჩასწავრონ მეტრიკაში ამისთანა პირები, მარხბიენი და «უკანონოდ» შობილნი.

მ. ლიადე ყოველს უბრალო კითხვაზე წიგნით განმარტებას ითხოვს, მაგრამ ეს ყოველად შეუძლებელია. ამისთანა უბრალო კითხვების ასახსნელად, ურჩევთ მას, თავის მედავითნეს, ანუ მგზობელ მღვდელთან მიიქცეს და ისინიც აუხსნიან!.. საქმე მარტო სიტყვით თქმა კი არ არის, დამტკიცებაა გამოთქმული სიტყვისა.

«ივერიის» № 155 თითქმის ნახევარი ადგილი მოუცვლათეს მ. ლიადის გაჭრელებულს გრძელ-სიტყვაობას, რომელშიაც დიდის ჰაპანწყევტით უმტკიცებს მ. ლიადე «ივერიის» მკითხველებს, რომ იმისგან გამოგონებული ზომა: კურთხევანში რვა ფურცლის ქალაქის ჩაკერება დიდი სასარგებლო იყოს და ამის შემდეგ მეტრიკაში დაუწერულად აღარაინ იქნება განტყვებულიო.

მამა ლიადეს მაინცა და მაინც უნდა დაამტკიცოს, რომ განტყვევა მეტრიკაში განათლულთა და გარდაცვალებულთა მიტომ ხდება, რომ მღვდელს ხშირად არ შეუძლია მეტრიკის წაღება სამრევლოშიო, ხან ცუდი ამიდისა გამო და ხან კიდევ რომ წაიღოს, რათ უნდა, გლეხის სახლში ზოგჯერ სტოლიც რომ იშოვოს, ხშირად ისეთი კვამლია, რომ კაცი ვერას დაინახავსო; ყველამ უწყისო, ბრძანებს მ. ლიადე, რომ გლეხი კაცის სახლებს ფანჯრები არ აქვსთ და ამიტომ მათში ძალიან ბნელა და ხან მელანს და კალამსაც ვერ იშოვითო. ბი ეს მოსაზრება მოჰყავს მ. ლიადეს იმ

ღამაბრკოლებელ მიზეზად, რომლის გამო მეტრიკაში დაუწერლად ჩივნიან მრავალნი მონათლულნი და გარდაცვალებულნი და მღვდლები სისწორით ვერ აწარმოებენ საბუთებს. ამისათვის მ. ლიადე უჩივს სამღვდლოებს, რომ რვა ფურცელი ქალაქი ჩაკერონ კურთხევანში, ამ ქალაქში ჩასწერონ მღვდლო-მოქმედების აღსრულება და შემდეგ იქიდან მეტრიკაში გადმოიტანონ. ამასვე უფრო სასაცილო მსჯელობა იქნება! მ. ლიადე, თუ მეტრიკაში ჩაწერას აბრკოლებს უ ინათლობა, მაშ როგორ მოახერხებს მღვდელი თქვენგან გამოგონებულ კურთხევანში ჩაკერებულ ქალაქში ჩაწერას? შპრალო ჩაკერებულ ქალაქში ჩაწერასაც ხომ სინათლე, სტოლი, საწერელი და კალამი უნდა? მეტრიკა როგორ უნდა წილოს მღვდელმა სოფელში, ბრძანებს ლიადე, ხურჯინში რომ ჩასდვას, ხომ გაფუჭდებაო. რასაკვირველია გაფუჭდება, თუმც ხურჯინში მეტრიკასთან ერთად ჩაწობილია შემწვარი და მოხარშული ჭამებუ-ლი ზეარაკის სხვა-და-სხვა ასობები!.. ამაზე ჩვენც გეთანხმებით, მ. ლიადე, მაგრამ ვისაც სურს თან იქონიოს მეტრიკა, კიდევ მშენებელად დააქვს..

შველა თქვენგან მოყვანილი მიზეზები, მ. ლიადე, სრულებით უსაფუძვლონი არიან და სასიცილო არის თქვენთვის ამ მიზეზების დასახელება. აბა გადათვლიერეთ, მამაო ლიადე, გამოძიებული საქმები კანტონარაში. თქვენ დარწმუნდებით, რომ მონათლის შესრულების დროს წვიმა სრულებით არ ყოფილა, არც კვამლი ყოფილა სახლში, სახლს მშენებრი ფანჯრები ჰქონებია, სტოლებიც ბევრი ყოფილა და საწერ-კალამიც, მაგრამ მღვდელს მაინც არ ჩაუწერია მეტრიკაში მონათლული და გარდაცვალებული. რაისაგან მომხდარა ეს, მამაო ლიადე?—რასაკვირველია იმ მიზეზისაგან, რა მიზეზისა გამო მღვდელი სრულებით უსაფუძვლოდ და უმიზეზოდ წირვას თავს ანებებს ხოლმე კვირა-უქმე დღეებში...

მხოლოდ ერთად ერთი მიზეზია, რომელიც ეკლესიის კრებულს აბრკოლებს საეკლესიო საბუთების სისწორით წარმოების საქმეში. ეს მიზეზი არის შინაურულად ნასწავლ პირთაგან წერის უცოდინარობა. ამისთანა პირებმა თავის სახელის და გვარის მოწერაც კი არ იციან ხშირად. ხოლო იმისთანა მღვდლებს კი, რომელთაც წერა კარგად იციან, საეკლესიო საბუთების სისწორით წარმოების საქმეში აბრკოლებს დაუდევრობა. ეს არის პირველი და ყველაზე უმთავრესი მიზეზები, რომელთა გამო საეკლესიო საბუ-

თები არ იწერებიან სისწორით. სამღვდლოების კრებაზედ ბევრმა სემინარიელმა მღვდლებმა ვადაცხადეს, რომ არ ვიცით, თუ როგორ უნდა ვაწარმოოთ საეკლესიო საბუთებიო.

შველა იცის, თუ რა დღე უჩრადლება არის მიტყეული ბერძნულს ენაზედ, რომ ამენის საშუალებით სხვა-და-სხვა ზღაპრები შეისწავლონ მოსწავლეებმა; ჩვენმა სემინარიელებმაც ყველა ესეები კარგად იციან, მაგრამ, სამწუხაროდ, ბერძნული ენა საბუთების სისწორით წარმოების საქმეში არ ეხმარება პაო! პირველი და უკანასკნელი საშუალება და ღონე საეკლესიო საბუთების სისწორით და სინამდვილით წარმოებისათვის, ჩვენისაზრით, არის ის, რომ სასწავლებლებშივე შესწავლონ სამღვდლო პირთ ესეები; ამასთანავე როცა მღვდელთა ანწესებენ ვისმეს, მათთაც მოთხოვონ საეკლესიო საბუთების წერის ცოდნა, ხოლო დაუდევრელ პირთა მოგებრან კანონისაებრ. ეს მიგვაჩნია ჩვენ პირველ ღონედ და საშუალებად საეკლესიო საბუთების სისწორით წაყვანისათვის. მ. ლიადისაგან გამოგონებული საშუალება—რვა ფურცელი ქალაქის ჩაკერება კურთხევანში, თუ გინდ სახარებაში, სწორედ გითხრათ, სასაცილოა და როგორ მოუფიდა თავში ამისთანა ახირებული ღონის ხმარება მასწავლებლად ნამყოფს კაცს და მერე მღვდელს და ბლალოჩინს! ალბად მამა ლიადეს მოუფიდა ეს გამოუცდლობისა და უფიცობისაგან. იმედია, რომ შემდეგში მ. ლიადე უფრო ახრინად ილაპარაკებს...

უკანასკნელად მ. ლიადე ბრძანებს, რომ სამღვდლოებისათვის კრებას ვალად არ დაუდგენია ჩვენგან შედგენილი წიგნის მიღება სახელმძღვანელოდო. რომ ამ წიგნზედ იყო ლაპარაკი და კიდევ გარდასწავიტა სამღვდლოებამ, რომ მღვდლებმა საბუთების შედგენის დროს იხელმძღვანელონ კანსისტორიის წესდებით და ხსენებული წიგნითო, ეს ცხადი და აშკარა და სამღვდლოების განჩინება თუ საქმის მწარმოებელმა სრულიად არ გამოაყვანა, ეს სულ სხვა საქმე არის. ბევრი ითქვა და ბევრი გარდაწყდა, მაგრამ საქმის მწარმოებელისაგან ყველა დაწვრილებით განჩინებაში არ გამოსულა.—რისთვის?—მოითმინეთ, მამაო ლიადე, შეისწავლეთ ყოველივე კარგად, გამოიცადეთ და ყველაფერს შეიტყობთ, ან კი რა საჭირო იყო სამღვდლოების გარდაწყვეტა, როდესაც კანტონისაგან ვალად აქვს დადგენილი ჩვენი წიგნით ხელმძღვანელობა არა მარტო უსწავლელ მღვდლებს, არამედ მამა ლიადისთანა სემინარიელებსაც... ამასვე ღირდა

ლაპარაკი, მამაო ლიადეე! ბალოს თქვენი გამოთქმული სიტყვებისაც კი შეგრცხვებათ. შაკელი მიუღელი უნდა განემორჩილოს სიხარბეს და მოშურნეობას, ხელი უნდა შეუწყოს თავის მოძმეს კეთილ საქმეში, მოაშინებთ უნდა მოისმინოს გონიერული მხილება და მხალხლ მაშინ შეიქნება იგი ჭეშმარიტი მწყემსი. სალაპარაკო საგანს რათ ასცილდით. ძითხვა იყო იმაზედ, რომ თქვენი გამოგონებული ღონე-ქალღმერთს ჩაკერება კურთხევანში კანონიერი და სასარგებლო ღონეა, თუ არა? მეც დაგიმტყვიკეთ და მთელმა კრებამაც, რომ ეს თქვენგან გამოგონებული ღონე გასაძხელოც არ არის! ამისათვის ღობე-ყორეს რაღას ედებოთ?

ამდენ წერას და შრომას მეტრიკა აიღოთ ხელში და იმაში სწეროთ ხოლმე პირ-და-პირ, ის უფრო საუბრეობსო არ იქნება!

დეგ. დავ. დამბაშიძე.

ახალი ამბები და შენიშვნები.

რუსების ნათლის-ღების ცხრასი წლის დღესასწაულზე, 15 ივლისს მისმა მაღალ ყოვლად უსამღვდელოესობამ ძიევის მიტრაპოლიტმა მრავალი მილოცვის წერილები მიიღო როგორც რუსეთის ყველა კუთხეებიდან, ისე საქართველოდან. მოგვიყვას აქ საქართველოს ექსარხოსის, მთავარ-ეპისკოპოსის პალატის მილოცვითი წერილი, რომელიც თავის შინა-არსით საინტერესოა ყველა ქართველთათვის. მოგვიყვას აგრეთვე ყოვლად სამღვდელო იმერეთის ეპისკოპოსის ბაბრიელის მილოცვითი წერილი, ყოვლად სამღვდელო ეპისკოპოსის ალექსანდრეს მოკლე მილოცვა, რომელიც მათმა მეუფებამ ძიევის სასულიერო აკადემიის ზალაშიეე სიტყვიერად მოახსენა ძიევის მიტრაპოლიტს პლატონს და მილოცვითი ტელეგრამმა ბურია-სამეგრელოს ეპისკოპოსის ბრიკარისა.

მაღალ ყოვლად უსამღვდელოესო მეუფეო, მოწვალეო მწყემსთ-მთავარო და მამაო!

ახლოვდება მთელი რუსეთის დიდი, სამდროთო და მრავალ-მნიშვნელობიანი დღესასწაულობა ჩვენს საყვარელს სამშობლოში. 15 ივ-

ლისს 1888 წელსა სწორედ ცხრასი წელი შესრულდება, რაც რუსეთი განათლდა ქრისტეს სარწმუნოების მაცხოვარებისაი ნათელით, რომელიც მოხდა ძველს სატახტო ქალაქს კიევში—რუსეთის ქალაქების დედა-ქალაქში, წმ. მოციქულთ-სწორის ვლადიმირის მთავრობის დროს. ეს შესანიშნავი ისტორიული შემთხვევა, რომელიც თავისი მოგონებებით ასე ძვირფასია სამშობლოს ყველა მართლ-მადიდებელისათვის, იდღესასწაულების ერთსულობით და დიდის ამბით რუსეთის მთელი ეკლესიისაგან. ყველა ეპარქიების მწყემსთ-მთავრები, რასაკვირველია, თანაგრძობით მიეგებებიან აწინდელს დიდ-მნიშვნელობიან ეკლესიურ-სარწმუნოებრივ დღესასწაულს და დირსეულად აღნიშნავენ რუსეთის განმანათლებელის წმ. მოციქულთ-სწორის წმ. ხსენებას, და ამასთანავე მოგილოცვენ თქვენ მეუფებას, როგორც კიევის ეკლესიის წინამძღვარს.

ჩემს წმიდა მოვალეობად ვრაცხ ამ დიდ მნიშვნელობიან დღესასწაულის დღეს, 15 ივლისს, საზოგადო მოლოცვის ხმას შეუერთო ჩემი გულისათადი მოლოცვაც, და აგრეთვე საქართველოს ეკლესიისა თქვენს მაღალ ყოვ. უსამღვდელოებისადმი, ხოლო თქვენი მეუფების მიერ კიევის დიდს ეკლესიას. უნებლიეთ მაგონდებიან ის უმთავრესნი დირს-მოსაგონარნი ისტორიულნი შემთხვევები, რომ კიევმა და საქართველომ—ძველმა ივერიამ მიიღეს ქრისტეს სწავლა პირველ წოდებულის ანდრია მოციქულისაგან, ორივე ეს ქვეყანა განათლდენ ამ მოციქულს ქადაგებით და იმისგანვე მიიღეს ადოქმა, რომ ივერიის და კიევის მთებზე აღმობრწყინდებოდა მადლი დვთისა და ეს წინასწარ-მეტყველობა კიდეც სინამდვილით აღსრულდა დვთის განგებულებით.

მართლაც, რამდენიმე ხნის შემდეგ კიევის ქვეყანა ჭეშმარიტად გამშვენდა წმ. ტაძრებით, როგორც—ცა ვარსკვლავებით და ეს ქვეყანა დიდებულ იქნა დვთის-მოსაგების წმ. ნაწილებით. ხოლო ივერიაში—დვთის მშობლის წილ-ხლოში, კიევის ქვეყანაზე უფრო ადრე მოიფინა ქრისტეს მადლიანი სწავლა.

ამის შემდეგ, დვთის მიუწვდომელი განგებულებით, რუსეთის და საქართველოს ეკლესიებს შეემთხვათ ხანგრძლივი ტანჯვის ატანა.

რუსეთი ადაობრეს ველურმა და სისხლის მსმეღ-
მა მანგოლებმა; საქართველო კი ადაობრეს ცეცხ-
ლის თაყვანის მცემლებმა პერსიელებმა და
მოსლემანებმა. მაგრამ ამ საშინელ ტანჯვას,
რომელიც მოვლინებულ იქმნა განგებულებისაგან,
ორივე ეკლესიებმა გაუძლეს. ამ ორმა ეკლე-
სიამ თავისი წმ. სარწმუნოებისა და სამშობლო-
სათვის დაითმინეს თავის მტერთა თავ-დაცემა,
და იგინი, მზგავსად ოქროსა, რომელიც ცეცხლ-
ში იწმინდება, შემდეგ ამ უბედურობათა კიდევ
უფრო გაბრწყინდენ ქრისტეს ჭეშმარიტი
ნათელით.

საქართველოს ეკლესია, რომელიც ამ სა-
უკუნის დასაწყისიდანვე შემოუერთდა რუსეთის
ეკლესიას, უოველთვის გულითად მონაწილეო-
ბას იღებს რუსეთის ყველა შესანიშნავ მოქმედე-
ბაში, და ისე შეჰქარის რუსეთის დღესასწაულ
დღეებს, როგორც თავისას—ეხლავე იგი წმინდის
გულით თანაუგრძნობს კივის და მთელი რუ-
სეთის ეკლესიას აწმყო დიდ და საღმრთო დღე-
სასწაულობის საქმეში და მზად არის, რათა
ღირსეულად იდღესასწაულოს იგი თავის ქვეუ-
ნაში.

ვისურვებ, რათა წარემართოს და სულიე-
რად განათლდეს კივიის ეკლესია. ვისურვებ,
რათა დამტკიცდეს და გავრცელდეს კივიის არე-
მარეში, ყველა ქალაქებში და სოფლებში კეთილ
ნაყოფიერი ნათელი მართლ-მადიდებლობისა;
ადმოიკვეთოს მასში უოველივე მწვალებ-
ლობა და განწმენდილ იქმნეს იგი სიბრძნის
მოყვარეობისა და ამაოდ მორწმუნეობისაგან.

ვისურვებ აგრეთვე, რათა შეუწყვეტილ იქ-
მნეს კეთილ ნაყოფიერი ნათელი თქვენი მაღალ-
უსამღვდელოებისაგან საეკლესიო შანდალზე
თქვენდამი დვთისაგან რწმუნებული სამწყსოის
სასარგებლოდ, ვისურვებ, რათა თქვენი მეუფება
შემდეგ მიაღ იქმნეს გაუქრობელ და დაუძინებელ
მცველად და მფარველად წმ. ეკლესიისა, რო-
მელიც უფალმა დაადგინა თავისი სისხლით.

მალაღი, ექსარქოსი საქართველოსა, მთავრ-
გვისკომოზი ქართლისა და კახეთისა.

თქვენო მაღალ უოვლად უსამღვდელოესობავე,
მოწყალეო მწყემსთ-მთავარო და მამაო!

მაგილოცავთ თქვენ და თქვენთან ერთად თქვენს
სამწყსოს რუსების ნათლის-ღების ცხრაასი წლის დღე-
სასწაულობას. მიხატია, რომ სასეუდობ თქვენ გსვლათ
ღვთის განგებულებით თავს-მჯდომარეობა მთელთ
რუსეთის ამ დიდ დღესასწაულზე.

რუსების ნათლის-ღებას, რომელიც ამ ცხრაასი
წლის წინად მოხდა კიევში, დიდი და გამოუოქმელი
მნიშვნელობა ჰქონდა არა მხოლოდ რუსებისათვის, არა-
მედ აღმოსავლეთის ყველა მართლ-მადიდებელი ხალხები-
სათვის საზოგადოდ.—მხოლოდ ერთმა ღმერთმა, რა-
მელმაც უოველივე უწყის, იცოდა და წინაწინვე შედა-
და, რომ რუსეთის ხალხის მართლ-მადიდებელ სარწმუ-
ნოებაზე მოქცევა მოციქულთ-სწორის დიდი მთავრის
ვლადიმირისაგან დიდ მფარველობას და ნუგეშს გაუწი-
და ყველა მართლ-მადიდებელ ქრისტიანებს, რომელ-
ნიც დიდს უბედურებაში იყვნენ ჩაკრდნილნი სხვა მოწმ-
მუნე ხალხთაგან. საქართველომ შიკრავად გამოსცადა თა-
ვის თავზე ეს ბედნიერება. იგი განათლდა ქრისტეს სარ-
წმუნეობით მეოთხე საუკუნეშივე, მაგრამ ამის შემდეგ
მას მოსკვენებს არა ჰქონდა მტკრთავან და მუდამ დიდს
უბედურებაში იყო და მზავლ გზის იქმნა აკლებულ შირ-
ველად გერმთ-თაყვანის მტემლებისაგან, სოლო შემდეგ
მოსლემანთაგან. მაგრამ, როცა ღვთის განკარგულებამ აღა-
მალა, გააძლიერა და გააგანიერა რუსეთის სასელწიფო,
საქართველოს მეფეებმა და მფლობელებმა თავიანთი მსედ-
ველობა მიაბურეს ჩრდილოეთისაკენ და იქადგან მოელე-
დენ შეწყენას და შეკლას მტკრთავან. მათი იმედი არ
გამტეუნებულა. წარსულს საუკუნეში საქართველომ, რა-
მელიც განდგურებულა, დასისხლიანებულა და უშატრო-
ნოდ დაკლებული იყო, მზგავსად ავასაკების ხელში ჩაკრ-
დნილი ვაცისა, რომელიც მოხსენებულა სახარების იგავ-
ში მოწყალე სამარტელსე, გადაჩენილ იქმნა დაღუბ-
ვისაგან მოწყალე სამარტელისა, — იმპერატორის ალექ-
სანდრე I-ისაგან, რომელმაც საქართველო მიიღო თავის
მფარველობაში. ჯერ კიდევ ერთი საუკუნეც არ გა-
სულა, მაგრამ საქართველო რუსეთის იმპერატორების
მფარველობის ქვეშე აღორძინდა და მთლად შეუერთდა
რუსეთის ხასუფიერო და სამოქალაქო ცხოვრებას და
დღესაც იმყოფება მოსკვენებსა და კეთილ-ღეობაში.

ვისუტუკებ, რათა სანუდამოდ კეთილ-დღეობდეს და ჰეკადეს რუსეთის სასკელმწიფო ეკელა მართლ-მადიდებელთა სასუტუტოთ, მტერთა შესაძინებლად, სადიდებლად და წარსამატებლად თავის ქვეშევრდამთა წმიდა მართლ-მადიდებელი საწმუნოების წინამძღობელობით.

გაბრიელი, ეპისკოპოსი იმერეთისა.

თქვენო მაღალ ყოვლად უსამღვდელოესობავ, მოწყალეო მწყემსთ-მთავარო და მამაო!

მთელი რუსეთის აწმეო შესანიშნავი დღესასწაულის დღეს, როცა ცხრასი წელი სრულდება, რაც რუსებმა მართლ-მადიდებლობა მიიღეს მოციქულთ-სწორის დედა მთავრის ვლადიმირისაგან, რუსეთის ეკელესიას, როგორც აწმეო დღესასწაულობის წარმომადგენელს, თქვენი მეუფების მიერ კეთილის გულით ულტრავს იკვირის ეკელესია. დიანს, დღეს მართლ-მადიდებელი საქართველოც, რომელიც დაიბა სანაა შეუერთდა რუსეთს, მძუნად დღესასწაულობს ამ შემთხვევას, და აი, საქართველოს საქსარსოსის მხრით, მე, მოწმიდი ეპისკოპოსი, მე საქართველოს ეკელესიის, საქართველოს ექსარსოსის მონღობელობით, მოკვდა აქ, ღვთის მიერ კურთხეულ ქალაქს კიევში, რათა მიუღოცო თქვენს მაღალ მეუფებას. მიუღოცავ მართლ-მადიდებელ კიევს და მთელს წმ. რუსეთს ამ დედა საღმრთო დღესასწაულობის დღეს, რათა ღმერთმა, ყოვლად ძლიერმა, თავისი მადლით, შემდეგ დროებშიც გაძლიეროს კიევში და მთელს რუსეთში მართლ-მადიდებლობა, რომელიც დანერგულია წმ. ვლადიმირისაგან შემდეგ საუკუნეებში საკეთილ-დღეოდ და წარსამატებლად ჩვენ ეკელესიისთვის საზოგადო ძვირფასი სამშობლოსა.

ალექსანდრე, ეპისკოპოსი გორისა, ვიკარნი საქართველოსა.

თქვენო მაღალ ყოვლად უსამღვდელოესობავ, მოწყალეო მწყემსთ-მთავარო და მამაო!

მოგილოცავთ თქვენ რუსების ნათლის-ღების ცხრასი წლის დღესასწაულობას, რომელიც ერთნაირად სასიხარულოა საზოგადოდ ეკელა მართლ-მადიდებელ ხალხთათვის, ხოლო განსაკუთრებით საქართველოსთვის, რომელმაც

მართლ-მადიდებლობა მიიღო ჟერ კადეკ IV საუკუნეში, მაგრამ არა ქცონდა მოსვენება, სანამ რუსეთის ძლიერ სასკელმწიფოს არ შეუერთდა. ეკელეები ღმერთს, რათა კეთილ-დღეობდეს რუსეთის სასკელმწიფო მართლ-მადიდებელი საწმუნოების სკელმძკანელობით სასიხარულოდ და სასუტუტოთ მთელი დედა-მიწის ეკელა მართლ-მადიდებელ ხალხთათვის, მტერთა საშიშოდ და თავის ქვეშევრდამთა სადიდებლად და წარსამატებლად.

გრიგორი, ეპისკოპოსი გურია-სამეგრელოსა.

საქართველო-იმერეთის სინოდალნი კანტორა ერთ უკანასკნელ ღონეს ხმარობს სისწორით და სინამდვილით მეტრიკის წარმოებისათვის (საკვირველია, რომ მამა ლიპისაგან გამოგონებული ზომა კანტორას არ მიუღია!). მღელღებს ვალად ედგინება სახლის მოკურობების და მშობიარე დედა-კაცზე ლოცვის წაკითხვის დროსეც ჩასწერონ მეტრიკაში დაბადება ყრმისა, ხოლო მონათელა—როდესაც მონათლება. მშობლებს ვალად ედგინება, რომ ბავშვების მონათელა არ გადააცილონ დაბადებიდან მერვე დღეს. წინააღმდეგ შემთხვევაში ზოგიერთი მღელღემობა მოეკავებათ მათ. მს ზომა, იმედია, გადაჩვევს ჩვენ ხალხს ერთს სულიელურ ჩვეულებას, ბავშვების უნათლავად სამი-ექვსი და შვიდ წლობით დატოვებას.

* *

ამ ცოტა ხანში გამოვა საბეჭდველიდან და გასასყიდლად დარიგდება საეკლესიო და სახალხო სკოლებში სამღრთო სჯულის საწავლებელი სურათებანი წიგნი, რომელიც მოწონებული და მიღებულია, უწმიდესი სინოდისაგან ხელო აღნიშნულს სკოლებში სახელმძღვანელოდ. პირველი გამოცემა ამ წიგნისა იქნება ქართულს ენაზე. ხოლო მეორე რუსულს და ქართულზე. მორივე გამოცემის ფასი იქნება ზომიერი.

სასარგებლო ცნობანი.

საიდგან ჩნდება დიფტერიტი? ანგლისის გამაჩენილი ფიზიოლოგები, რომელთაც სხვა-და-სხვა გამაძებნი სენების გაჩენის მიზეზები გამოიკვლიეს, ამტკიცებენ, რომ ზოგიერთი ავად-მყოფობა, მაგალითად სურკება, უფლის ტვივილი და ფელტუკების ავად-მყოფობა პირვე-

დად ცხრელებიდან უნდა გადადებოდა კაცსა, ზოგიერთმა გახლენილმა ექიმებმა განსაკუთრებითი ყურადღება მიაქცა ეს დიფტერიატს, რომელიც დღეს სშირად მძინვანებს სალსში და ბეკრს აღმდინსაც სოცეს სალმე, განსაკუთრებით შატრა ბავშვებს, და გამომიყს ამ სუნის გახენის მიზეზი. ამ სავნის შესახებ ბეკრი იშრომა მანსელში ერთმა შესანიშნავმა დოქტორმა ნიკატიმ, რომელიც დაამტკიცა, რომ ბავშვებს სშირად დიფტერიატი ქათმებისაგან უნდებოთ. აქედამ ამ სწავლულ გაცის დასკვნა გამიყეს, რომ ზოგიერთს შემთხვევებში საქათმეები აჩენენ უბა-ყურას და ყელის სხვა-და-სხვა ტვიფისა და შემდეგ ეს სნეულებანი ეველებან ვრცელდებიან. იტალიაში შენიშნული აქვს, რომ ქათმები სშირად ხდებიან ავით შირის ანთებით; ამავე სენით აქ გაცებიც სშირად ხდებიან ავად. ფრანგულმა ექიმმა მენსიესმა ერთს თავის თხზულებაში დაამტკიცა, რომ ნუშოლის მიდმოკებში, ერთს რჯახში დიფტერიატმა იმსწავრებლათსი ბავშვი, რომელიც, მისი აზრით, სასმელად ხმარობდენ იმ წყალს, რომელიც სასლის სასურავიად წყლის სადენი მილის საშუალებით იკრებებოდა ბოჭკაში. სამსრეთ იტალიაში გაცი სშირად შესვლება დაბალ სასლებს, რომელთა სასურავებზე აშწევრევენ დააშენებენ ქათმებს, ინდოურებს, მტრელებს და ისვეს. ამ ფრინვლების განსავალი წვიმის დროს ჩამოაქვს წყალს წყლის სადენს მილში და გრელებს ბოჭკებში. ამ წყალს სშირად ხარობენ ყვავილების, მცენარეების და ენობების მოსარწყავად. თუმცე იმ რჯახის მოსამსახურე, რომელ რჯახშია ბავშვები დაიხრენ დიფტერიატით, ჭის წყლის მაგიერ გრაფინს აკსებდა თუმცე ამ წვიმის წყლით და მიქქონდა სასლში სასმელად და ვინც ამ წყალს სვამდა, მაგ., შატრა ვაჟი სასლის შატრონისა და სამი ქალი, დაიხრენ დიფტერიატით. ერთი ექიმი პოლანისი თავის ერთ საჯარო ლექციაში ამბობს შემდეგს: «1884 წელსა სკიატოსის გუნძულზე, ანსაშელავის ჩრდილოეთ ნაწილში ნეკროპოლისის მანსლობად, სადაც მშენიერი ჭკვა არას, განხდა დიფტერიატი, რომელიც ბეკრი ბავშვები დაიხრენო. რაცა გრვად გამოიკვლეას აქ დიფტერიატის გახენის მიზეზი, აღმოჩნდა, რომ ქალაქის ერთ ბაღში დახრცოდით შირის ანთებით ოციოდე ინდოური, რომლებიც სალხანიკიად უოფილიყენენ მოყვანილნი.» პოლანისი ამტკიცებს, რომ ეს სენი ქარის საშუალებით გავრცელდა მთელს გუნძულზე, სადაც წინად დიფტერიატის სსენება არც კი უოფილაო. დოქტორ დელტინისაც მოჭყეს რამდენიმე მაგალითი, და ამტკიცებს, რომ ქათმებისაგან დიფტერიატი გაცებსაც უნდებოთ. აი რას ამბობს ეს ექი-

მი: «ერთი ბებლის შატრა ვაჟი სშირად ეთამაშებოდა თუმცე ერთს ქათმს ბაღში. ერთს დროს საქათმოში განხდა ქათმის ჭირი, რომლისაგან დაიხრენ ეველს ქათმები. მალე განდა ავად ის ქათამიც, რომელსაც ეთამაშებოდა სოლმე მებლის შატრა ვაჟი. ემაწილს შემკლას საწყალი ქათამი და დამით თავის ლოჯინში დააწიანა. მეორე დღესვე განდა ავად ემაწილი დიფტერიატით.» აქედამ ცხადათა სხანს, რომ ქათმები, ინდოურები, მტრელები და კურდღლის შატრა ბავშვები სშირად აჩენენ სალსში ყელის სხვა-და-სხვა გადამდებს სენებს. ამიტომ შემოთ დასასულებულნი ექიმები და ფრინვოლოგები ურჩევენ სასლის შატრონებს, შირადონ თავიანთი ბავშვები იმ ქათმებს, რომელიც შირის ტვიფალით ხდებიან ავად; და მასთან აღუგრძობონ ბავშვებს საქათმეებში სშირად შესვლა.

გ ა ნ ც ხ ა ღ ე ბ ა ნ ი.

ქვაბთხევის მონასტერში, რომელიც მდებარეობს გორის მაზრის სოფლების ახალ-ქალაქის და კავთხევის მანდობლად ამ წლის შემოდგომიდან იხსნება დიანოქობის თანამდებობაზედ მოსამზადებელი სკოლა. ამაზედ მივიდე კიდეცა 20-ს წარსულს ივლისს ნებართვა და ლოცვა-კურთხევა მისის მაღალ ყოვლიად უსამღვდელოესობის საქართველოს ექსარხოსის არქიეპისკოპოსის პალოადისაგან. მიზანი ამ სკოლის განსნისა არის მომზადება დიანოქის თანამდებობაზედ იმ სასულიერო წოდების შირთა, რომელთაც არა აქვთ დონისძიება სწავლის მიდ ბისა, ანუ ოთხკლასიან სასულიერო სასწავლებელში სწავლის შესრულებისა, და რომელთაც თუმცა სწავლა შესრულებიათ სასულიერო სასწავლებელში, მაგრამ ვერ გადასულან სასულიერო სემინარიაში, და უცოდინარობისა გამო ქართულის ეკლესიურის კითხვისა, გალობისა, ტიბიკონისა და სხ. ვერ განწესებულან დიანოქად, რომ მით მაინც იქონიონ დღიური ლეგმა. ამ სკოლაში მოწაფენი შეისწავლიან გალობასა ქართლ კახეთის—კარბელოვის კილოზედ, გარკვევით და ქველასათვის გასავლობად კითხვასა საღმთო მსახურების წიგნებისას, ეკლესიურს ტიბიკონსა, კატეხიზმოსა, ისტორიასა და სხვათა საგანთა, საჭიროთა დიანოქის მოვალეობის აღსრულებისათვის. შროგრამმა საგნებისა, როგორც მოხსენებული მაქვს ჩემს რაპორტშიდაც, რომლითაც ვსთხოვე საქართველოს ექსარხოსსა ნებართვა აღნიშნულის სკოლის განსნაზედ, შესდგება და წარუდგება მის მაღალ-ყოვლიად უსამღვდელოესობას დასამტკიცებლად მაშინ, როდესაც შეიკრიბებიან მოწაფენი და ვიმოვნი მათთვის ერთსა ანუ ორსა მასწავლებელსა, მოწაფეთა რიცხვთა

და საშუალებისა დაგვარად. ეს კეთილი და სასარგებლო საქმე უნდა დაწყებულიყო სამადლოდ და უფასოდ მონასტრის ხარჯზედ, მაგრამ, ჩვენდა სამწუნაროდ, ქვათახევის მონასტერს არა ავქვს ნივთიერი საშუალება და არა ჰქვავს ისრეთნი ბერნი, რომელთაც შეეძლოთ ტვირთვა მოწაფეთა სწავლისა. ამისათვის პირველს შემთხვევაში, ვიდრემდისინ აღმოვაჩენდე სხვა საშუალებასა და წყაროსამ სკოლის არსებობისათვის, მოწაფენი გადაიხდიან თვეში ექვს მხეთს ფულად მასწავლებლის დასაქირავებლად და მონასტერში საზრდოებისათვის.

ვაცხადებ რა ამას, ვსთხოვ, ვისაც სურს ამ სკოლაში სწავლის მიღება, ჯერ მაცნობოს კერძო წერილით: 1) ვისი შვილია, 2) რამდენს წლისაა, 3) სად უსწავლია და რომელი კლასიდან არის გამოსული, და თუ არსად არ უსწავლია, ეკლესიური წიგნების კითხვა, ცოტაოდენი მაინც არის. იცის თუ არა, 4) სადა სცხოვრებს და რომელის ფოსტის ადგილით ანუ ბლაღოჩინით მიეწეროს ჩემგან პასუხი. როდესაც მეცოდინება რიცხვი მსურველთა, იმის და გვარად შევც დავამზადებ მონასტერში სკოლისა და ბინისათვის ოთახებსა, მასწავლებელსაც ვიშოვნე, და მსურველთ წერილით ვაცნობებ დროსა მონასტერში გამოცხადებისასა. წერილი გამოიგზავნება ჩემთან ამ ადრესით: *Въ Тифлисъ, Члену Грузино-Имеретинской Синодальной Конторы, Архимандриту Николаю, თბილისში, ნიკოლაუსს.*

მ. მ. ბლაღოჩინებს ვსთხოვ, ეს განცხადება აცნობონ იმ კრებულთადაც, რომელთაც არ მისდით ქურნალი «მწყემსი»,

საქართველო იმერეთის სინოდის კანტორის წევრნი და წინამძღვარი ქვათახევის მონასტრისა, ანსიმანდრიტა ნიკოლაუს.

შვირილის კერძო სასწავლებელი ამით აცხადებს, რომ სწავლა ამ სასწავლებელში დაიწყება 1 სექტემბრიდამ.

მიზანი ამ სკოლისა, როგორცაქამდე, ისე შემდეგშიაც ის იქნება, რომ მოამზადოს ბავშვები ყოველგვარი სასწავლებლისათვის: მიმწაზიისათვის, სასულიერო და სამოქალაქო სასწავლებლისათვის და სხვა ყოველგვარი სკოლებისათვის. შევლაზედ უფრო მივაქცევთ სამღვდლოების ყურადღებას, რადგანაც მათთვის აუცილებლად საჭიროა ბავშვების მომზადება მოსამზადებელი განყოფილებების დახურვისა გამო სასულიერო სასწავლებელში. იმედი გვაქვს, რომ ჩვენ არ ჩავარდებით ყმაწვილების დედ-მამის საყვედურში, რადგანაც ჩვენი თავი გამოვცადეთ და დავინახეთ საკმაოდ ძალ-ღონე და ნიჭი, როგორც თვითონ ბ. სახალხო სკოლების დირექტორმა დაფასა ჩვენი შრომა და სინდიციანად საქმის წაყენა. ამასთანავე ღიღს იმედს და შემწობას ვხედავთ კარკად საქმის წაყენისათვის, რადგანაც საღმთო სჯულის გაკვეთილების მიცემა ისურვა მისმა მაღალ ღირსებამ მ. დეკ. ღვით ღამბაშიძემ.

სასწავლო ქირა შევამკირეთ, რადგანაც წარსულ წელში სკოლს რამოდენიმე ნივთები შევიძინეთ და თავისუფალი გაეხდით; თვეში თითო ბავშვზე იქნება ორი მანეთი და ათი თთვის ანგარიშით 20 მ.

სკოლის დამაარსებელი რაფიელ ჩხილაძე.

შ ი ნ ა ა რ ს ი: საქართველოს საქსარბოსოს ეკლესიების და მონასტრების დათვალიერება მისი მაღალ ყოვლად უსამღვდელოესობის, მთავარ-ეპისკოპოსის პალლადისაგან.— შენიშვნა.— (მწყემსი)—ს კორესპონდენცია.— ბლაღოჩინის მღვ. ს. ლიპის შენიშვნისა გამო.— ახალი ამბები და შენიშვნები.— საიდგან ჩნდება დიფტერიტი.— განცხადებანი.

რედაქტორი და გამომცემელი დეკ. დ. ღამბაშიძე. *Доз. цензурою Кутаись, 29 Августа 1888*

საკუთარი მსწრაფლ-შეკვდავი რედაქციისა.